

POJĘCIE I PODZIAŁ WŁADZY W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Zagadnienie władzy kościelnej należy do fundamentalnych problemów w teologii i kanonistyce. W historii i praktyce Kościoła nie zawsze pojmowano ją właściwie. Oczyszczenie jej z form, które nie są dla niej istotne, i doprowadzenie jej do pierwotnego chrześcijańskiego znaczenia jest wciąż aktualne. Wymaga to przede wszystkim wyświeślenia treści teologicznej, tj. odnoszących się do władzy kościelnej przesłanek biblijnych i doktrynalnych, które leżą u podstaw prawnego ujęcia tej władzy w *Kodeksie prawa kanonicznego* z 1983 r.

Wychodząc z tych założeń, artykuł obejmuje dwa zasadnicze punkty: ujęcie teologiczne i ujęcie prawne władzy kościelnej. W punkcie pierwszym przedstawione zostaną przesłanki biblijne, a następnie stanowisko Soboru Watykańskiego II, który w części zrealizował wspomniane zadanie przywracania władzy kościelnej jej właściwego znaczenia. W punkcie drugim ukážemy prawne ujęcie tej władzy w KPK oraz jej podział.

I. UJĘCIE TEOLOGICZNE

1. Przesłanki biblijne

Pismo św. mówi, że źródłem wszelkiej władzy w odniesieniu do człowieka, który z natury jest bytem wolnym, jest sam Stwórca. „Nie ma bowiem władzy, która by nie pochodziła od Boga” — pisze św. Paweł (Rz 13,1). W świetle tych słów także władza kościelna, której istnienie potwierdzają poszczególni jej depozytariusze i wydawane przez nich akty, przedstawia się jako ta, która ma swe źródło w Bogu. O ile jednak władza świecka ma swoją podstawę w Bożym prawie naturalnym, o tyle władza kościelna ma swe bezpośrednie źródło w Jezusie Chrystusie, Założycielu Kościoła¹.

¹ Por. M. Żurowski. *O władzy zwyczajnej i delegowanej*. Warszawa 1970 s. 14; tenże. *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*. Kraków 1984 s. 8, 24-25; tenże. *Autorytet i wolność w Kościele*. PK 28:1985 nr 1-2 s. 34-35.

a) Władza Jezusa Chrystusa

Pismo św. Nowego Testamentu władzę Jezusa Chrystusa określa za pomocą dwóch terminów: *dynamis* i *eksousia*.

Słowo *dynamis* oznacza moc Bożą, moce niebieskie, moc czynienia cudów i moc zbawczą². Według Ewangelii synoptycznych³ Syn Boży ma w sobie moc Bożą (Mt 14,2; 15,34; 24,30; Mk 5,30). Posiada moc czynienia cudów (Mk 6,14; Łk 4,36; 5,19). Dzieje Apostolskie podkreślają Jego moc zbawczą (10,38). Według św. Pawła Chrystus jest uosobieniem mocy Bożej (1 Kor 1,24).

Słowo *eksousia* oznacza możność lub upoważnienie do stanowienia określonych aktów⁴. W szczególności za jego pomocą Nowy Testament określa władzę jurysdykcji (Mt 8,9; Łk 19,17; 20,20; 23,7). W Ewangelii św. Mateusza Chrystus oświadcza, że dana Mu jest wszelka władza (*eksousia*) w niebie i na ziemi (Mt 28,18). Ta władza obejmuje m.in. autorytatywne akty nauczania (Mt 7,29; 21,23), odpuszczania grzechów (Mt 9,6) i sądzenia (J 5,27).

Należy zauważyć, że chociaż Synowi Bożemu z racji posiadania pełni władzy przysługuje możność ingerowania we wszystkie sprawy ludzkie, to Zbawiciel *de facto* nie korzysta z przynależnej Mu władzy w sprawach świeckich, np. nie rozstrzyga spraw majątkowych (Łk 12,13-14). Co więcej – jest lojalny wobec zgodnych z prawem naturalnym rozporządzeń władców świeckich (Mt 22,21; Łk 20,25). Władza natomiast, którą wykonuje, jest ściśle związana ze zbawieniem ludu Bożego, do czego został posłany przez Ojca (J 17,2).

Ewangelie i pisma apostolskie świadczą, że Jezus zobowiązująco nauczał prawd wiary i moralności (Mt 5,43-44; 19,9-10; J 6,53-60) oraz wydawał różne polecenia o charakterze religijno-prawnym; zabraniał rozwodów małżeńskich (Mt 19,7; Mk 10,9), zakazywał krzywoprzysięstwa (Mt 5,33-36), nakazał sprawowanie Eucharystii (1 Kor 11,23-26), polecił nauczać wszystkie narody i chrzczyć je (Mt 28,19-20), odpuszczał grzechy (Mt 9,2; Mk 2,5; Łk 5,20; 7,48), zarządzał majątkiem wspólnoty apostolskiej (Mk 8,1-7); dał swoim uczniom przykazania i zobowiązał do ich przestrzegania (Mk 6,8-11; J 14,15).

W działalności Jezusa *dynamis* i *eksousia* wzajemnie się dopełniają, ukazując wymiar boski i ludzki posiadanej przez Niego władzy. *Dynamis*, która jest mocą duchową, potwierdza bóstwo Chrystusa. *Eksousia* zaś, będąc upoważnieniem do aktów nauczania, uświęcania i rządzenia w ramach misji Sy-

² „Nei vangeli sinottici e negli Atti, *dynamis* indica la potenza di Dio, le potenze celesti (plurale), il potere dei miracoli (al plurale le potenti opere = miracoli) e la potenza salvifica” (O. Betz. *Dynamis*. W: *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*. Bologna 1976 s. 1348).

³ W Ewangelii św. Jana termin „*dynamis*” nie występuje.

⁴ Por. J. Blinzler. *Vollmacht*. LThK X 866-868; *Eksousia*. W: *Dizionario* s. 1351-1355.

na Bożego⁵, służy jako środek do zbawienia członków ludu Bożego. Znamienne jest, że w czasie swej ziemskiej działalności Jezus ani razu nie użył posiadanej władzy dla uzyskania chwały od ludzi lub dla swojej własnej wygody lub korzyści, a gdy szatan Mu to zaproponował, odrzucił jego pokusę z całą stanowczością (por. Mt 4,1-4). W wykonywaniu jej Jezus pozostał sługą (Mk 10,45).

b) Władza apostołów

Władzę apostołów określają w Piśmie św. — ogólnie mówiąc — te same terminy: *dynamis* i *eksousia*, którymi nazwana została władza Syna Bożego.

Posiadanie przez apostołów *dynamis* potwierdzają Dzieje Apostolskie (3,12) i Listy apostołskie (2 Kor 12,12; 2 P 1,16). Władza ta u apostołów oznacza moc duchową, która pochodzi bezpośrednio od Ducha Świętego (Łk 24,49) i towarzyszy im w przepowiadaniu Ewangelii (Dz 4,33; 1 Kor 2,5)⁶. Apostołowie mają również *dynamis* czynienia cudów i znaków pochodzących z udzielania Zbawiciela (Mt 10,1; Dz 3,12; 5,12; 8,13; 2 Kor 12,12)⁷.

W odróżnieniu od *dynamis eksousia* apostołów pochodzi wyłącznie od Jezusa Chrystusa⁸. Transmisja tej władzy następowała etapami. Według relacji św. Mateusza pierwsze jej przekazanie miało miejsce w Galilei po wyborze Dwunastu. Jezus dał wówczas apostołom władzę nad duchami nieczystymi, uzdrawiania chorych, wskrzeszania umarłych oraz obwieszczania nadejścia królestwa niebieskiego (Mt 10,1-7; por. Mk 6,7-13; Łk 9,1-6)⁹. Święty Marek mówi również o upoważnieniu do namaszczenia olejem chorych (Mk 6,13). Podczas swej działalności w Galilei Jezus przekazał apostołom także władzę decydowania o przynależności do wspólnoty Kościoła i zasadach życia w niej

⁵ „[...] la *dynamis* di Gesù ha il suo fondamento nella consacrazione, l'exusia lo ha nella missione” (*Eksousia* s. 1353).

⁶ D. Composta podejmując tę kwestię (*Teologia del diritto divino positivo. La potestas iurisdictionis*. Apol 45:1972 fasc. 2 s. 227: „la «*dynamis*» (I Cor. II, 5) esprime un potere essenzialmente spirituale che deriva direttamente da Dio [...]”) nie wnika, od której Osoby Trójcy Świętej pochodzi „*dynamis*” apostołów.

⁷ J. Homerski zauważa (*Ewangelia według św. Mateusza*. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz. Oprac. J. Homerski. Poznań-Warszawa 1979 s. 185), że władza, jaką otrzymali wybrani uczniowie Jezusa (moc uzdrawiania i wypędzania demonów), miała charakter pomocniczy w ich właściwej posłudze apostołowskiej.

⁸ „[...] Ogni «*exousia*» della quael partecipano i discepoli viene dal Signore e partecipa della natura di questa” (J. Hamer. *I soggetti della suprema potestà nella Chiesa. Visione teologica*. Apol 56:1983 fasc. 3-4 s. 484).

⁹ Szerzej na ten temat zob. F. W. Beare. *The Mission of the Disciple and the Mission Charge: Matthew 10 and Parallels*. JBL 89:1970 s. 1-13.

(Mt 18,18)¹⁰, czyli prawdziwą władzę rządzenia. Po zmartwychwstaniu Pańskim apostołowie otrzymali władzę odpuszczania grzechów (J 20,21-23) oraz nauczania wszystkich narodów i udzielania chrztu (Mt 28,18-20). Na temat transmisji pozostałej władzy sakramentalnej Nowy Testament nie wypowiada się. Są jednak odnotowane fakty, że apostołowie udzielali sakramentu bierzmowania (Dz 8,14-17; 19,1-7), sprawowali Eucharystię (Dz 5,13), udzielali święceń (Dz 1-6; 13,3; 14,23; 1 Tm 4,14; 5,22; 2 Tm 1,6).

Apostołowie mieli świadomość, że są depozytariuszami władzy Jezusa Chrystusa. Święty Paweł pisze wyraźnie, że władzę, z której korzysta, dał mu Pan (2 Kor 10,8). Święty Piotr uważa ją za dar Boży i czuwa, aby nie dostała się w niegodziwe ręce (Dz 8,20).

Ze względu na władzę otrzymaną od Jezusa Chrystusa apostołowie cieszą się wielkim poważaniem we wspólnocie kościelnej. Ujawnia się to chociażby przy wyborze pierwszych siedmiu diakonów. Wspólnota przedstawia kandydatów, ale decyzję o ich wyświęceniu podejmują apostołowie (Dz 6,1-6).

c) Władza św. Piotra

Najwyższym poważaniem spośród apostołów cieszy się jednak św. Piotr. Pierwsza wspólnota chrześcijan ma bowiem świadomość, że z woli Bożej posiada on w Kościele najwyższą władzę pasterską, którą po uprzedniej zapowiedzi (Mt 16,19) dał mu zmartwychwstały Pan (J 21,15-17). Dlatego jego decyzje w sprawie uzupełniania grona apostołów (Dz 1,15-17) i niewymagania obrzezania od pogan (Dz 15,5-20) spotykają się z całkowitą aprobatą pozostałych apostołów i całej wspólnoty kościelnej.

d) Władza uczniów apostoelskich

Pismo św. informuje, że dalsza transmisja władzy Zbawiciela dokonywała się drogą udzielania święceń. Dzieje Apostolskie wzmiankują o włączeniu do kolegium apostoelskiego św. Macieja (1,23-26), ustanowieniu prezbiterów (14,22-24) i diakonów (6,1-6). Także następcom apostołów gminy okazują posłuszeństwo. Ich członkowie są bowiem przekonani, że działania podejmowane przez nich mają podstawę we władzy, otrzymanej od Jezusa Chrystusa (2 Kor 7,14-15).

¹⁰ Homerski, jw. s. 267.

2. Stanowisko Soboru Watykańskiego II

Należy zaznaczyć, że Sobór Watykański II nie podjął zagadnienia władzy kościelnej jako wydzielonego problemu. Zagadnienie to pojawia się w dokumentach soborowych w związku z kwestią kapłaństwa wspólnego, czyli spełnionego przez wszystkich wiernych, i służebnego (hierarchicznego), czyli wykonywanego przez duchownych, a przede wszystkim w związku z kwestią sakramentalności episkopatu. Niemniej jednak ilość i doniosłość uwag w tej materii pozwala mówić o swoistej syntezie doktrynalnej Soboru na temat władzy kościelnej, czy nawet o soborowej teologii władzy¹¹. Uwagi te dotyczą pochodzenia władzy kościelnej, jej natury, celu i sposobu wykonywania.

a) Pochodzenie władzy kościelnej

Respektując przesłanki biblijne i tradycję kościelną, Sobór wyprowadza władzę kościelną z jednego źródła. Jest nim Jezus Chrystus, który działa w swoim Kościele przez Ducha Świętego¹². Soborowy Dekret o pasterskich zadaniach biskupów *Christus Dominus* oraz Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* stwierdzają, że od Niego pochodzi nie tylko władza apostołów, ale również ich następców, tj. biskupów¹³. Na Niego jako źródło władzy kościelnej wskazuje również soborowa nomenklatura zastosowana względem jej depozytariuszy. Jest bowiem faktem, że Sobór nie tylko papieża nazywa zastępcą Chrystusa¹⁴. Według konstytucji *Lumen gentium* wszyscy biskupi zarządzający Kościołami partykularnymi są Jego zastępcami i legatami¹⁵.

¹¹ Por. J. Salij. *Ewangeliczne oblicze władzy w Kościele*. W: *Królestwo Boże w was jest. Wybór artykułów*. Poznań 1980 s. 195.

¹² „Comme nous l'avons déjà exposé, source unique de tout pouvoir, resta le Christ envoyé du Père et agissant par son Esprit [...]” (J. Beyer. *La nouvelle définition de la „Potesta Regimini”*. AnC 24:1980 s. 64).

¹³ DB 2: „Christus enim Apostolis eorumque successoribus dedit mandatum atque potestatem ut docerent omnes gentes, hominesque sanctificarent in veritate atque pasceren”; DA 2: „Apostolis eorumque successoribus a Christo collatus est munus in ipsius nomine et potestate docendi, sanctificandi et regendi”.

¹⁴ KK 22: „Romanus enim Pontifex habet in Ecclesiam, vi muneris sui, Vicarii scilicet Christi et totius Ecclesiae Pastoris [...]”.

¹⁵ KK 27: „Episcopi Ecclesias particulares sibi commissas ut vicarii et legati Christi regunt [...]”; zob. W. Bertrams. *Vicarius Christi — Vicarii Christi*. W: *Questiones fundamentales iuris canonici*. Roma 1969 s. 342-350.

b) *Natura władzy kościelnej*

W ujęciu Soboru władza kościelna odpowiada treściowo Chrystusowej *eksousia*, przekazanej apostołom bezpośrednio, oraz *dynamis*, udzielonej im przez zesłanego Ducha Świętego¹⁶. W istocie swej jest ona według niego aktualizacją woli Chrystusa względem wiernych w sferze nauczania, uświęcania i rządzenia w Kościele. Sobór stwierdza, że kto słucha biskupów, okazuje posłuszeństwo samemu Chrystusowi¹⁷.

Dla podkreślenia Boskiego pochodzenia władzy kościelnej konstytucja *Lumen gentium* oraz Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* określają ją mianem *potestas sacra*, czyli święta władza¹⁸. W ten sposób Sobór czyni dokładne rozróżnienie między władzą kościelną i władzą świecką. Dzięki temu staje się jasne, że to, co nie wypływa ze świętej władzy, nie należy tym samym do kompetencji Kościoła.

Władza ta jest następnie określona jako duchowa. Na tę cechę władzy kościelnej zwraca uwagę Dekret o posłudze i życiu kapłańskim (nr 6), który nawiązuje do konstytucji Piusa XII *Sacramentum ordinis* z 30 XI 1947 r.¹⁹ Określając w ten sposób władzę kościelną, Sobór odróżnia ją i oddziela od tego wszystkiego, co wiąże się z siłą i narzuceniem woli człowiekowi. Według niego oznaczona tymi cechami władza kościelna jest przekazywana co do istoty drogą święceń²⁰. Jednakże w podmiocie biernym święceń władza ta nie jest zdeterminowana do określonych aktów i dlatego do wykonywania jej potrzeba aktualizacji przez kanoniczne, czyli prawne określenie²¹. Innymi słowy — duchowny ważnie wyświęcony posiada całą władzę kościelną w stopniu odpowiadającym otrzymanym święceniom i jest zdolny do jej wykonywania, ale aby mógł wykonywać legalnie jakieś akty, posiadana przez nie-

¹⁶ Zob. KK 21.

¹⁷ KK 20: „Proinde docet Sacra Synodus Episcopos ex divina institutione in locum Apostolorum successisse, tamquam Ecclesiae pastores, quos qui audit, Christum audit, qui vero spernit, Christum spernit et eum qui Christum misit (cf. Lc 10,16)”.

¹⁸ KK 10: „Sacerdos quidam ministerialis, potestate sacra qua gaudet [...]”; KK 18: „Ministri enim, qui sacra potestate pollent [...]”; KK 27: „Episcopi [...] regunt [...] etiam auctoritate et sacra potestate [...]”; DK 2: [...] institut ministros, qui, societate [...]”.

¹⁹ Zob. AAS 40:1948 s. 5.

²⁰ Analizę dokumentów soborowych pod kątem transmisji władzy kościelnej przeprowadził G. Damizio. Jego zdaniem „il Conzilio ha voluto ricondurre ogni potestà della Chiesa all'unica fonte dell'Ordo” (*Rapporto tra „munus docendi” e „munus sanctificandi”*. ME 109:1984 nr 1-2 s. 103, zob. także s. 102 i 108); I. Lécuyer. *L'Episcopato comme sacramento*. W: *La Chiesa del Vaticano II*. Wyd. 3. Firenze 1967 s. 724; Żurowski. *Problem władzy* s. 36.

²¹ Na konieczność determinacji władzy otrzymanej przez sakrę biskupią zwróciła uwagę Komisja Doktrynalna Soboru w nocie wstępnej do konstytucji *Lumen gentium* (Nota explicativa praevia 2^a), która została podana do wiadomości przez sekretarza generalnego Soboru na 123 konferencji ogólnej w dn. 16 XI 1964 r.

go władza musi być zaktualizowana, czyli powinna posiadać prawnie określoną materię działania²².

Tak rozumianą władzę zaktualizowaną Sobór odróżnia od *ministerium* (posługa)²³, *munus* (zadanie)²⁴, *ius* (prawo) i *officium* (obowiązek)²⁵.

c) Cel władzy kościelnej

W świetle dokumentów soborowych cel władzy kościelnej (zbawienie) identyfikuje się z celem misji Kościoła. Na tę jedność celu władzy kościelnej i misji Kościoła Sobór zwrócił uwagę w konstytucji *Lumen gentium*: „Wyposażeni we władzę świętą, ministrzy służą braciom swoim, aby wszyscy, którzy są z Ludu Bożego [...] zdążając w sposób wolny [...] do tego samego celu, osiągnęli zbawienie” (nr 18). W dekrecie zaś *Presbyterorum ordinis* Sobór poucza, że władza duchowa, którą cieszą się prezbiterzy, jest im dana dla budowania Kościoła (DK 6). Podbudowę do tego stanowiska w kwestii celu władzy kościelnej Sobór Watykański II zaczerpnął z wyraźnych przesłanek biblijnych (zob. 2 Kor 10,8; 13,10).

d) Sposób wykonywania władzy kościelnej

W ujęciu Soboru wykonywanie władzy kościelnej jest prawdziwą służbą ludowi Bożemu, która nie ma i nie może mieć nic wspólnego z panowaniem (*dominium*)²⁶. Stąd w KK występuje stwierdzenie, że ministrzy, którzy są wyposażeni we władzę świętą, służą braciom swoim²⁷. Stąd także częste nawiązywanie w dokumentach soborowych do słów Chrystusa, że pierwsi wśród Jego uczniów mają być ostatnimi, a przełożeni sługami, bo i On sam nie

²² Lécuyer, jw. s. 726-727.

²³ DK 6: „Ad hoc autem ministerium exercendum, sicut ad cetera munera Presbyteri, conferitur potestas spiritualis, quae quidem ad aedificationem datur”.

²⁴ DA 2: „Apostolis eorumque Successoribus a Christo collatum est munus in ipsius nomine et potestate docendi, sanctificandi et regendi”.

²⁵ KK 27: „Vi huius potestatis Episcopi sacrum ius et coram Domino officium habent in suos subditos leges ferendi, iudicium faciendi, atque omnino, quae ad cultus apostolatusque ordinem pertinent, moderandi” [Podkr. F. L.].

²⁶ Por. DFK 9; przyp. 52 do DK 9; M. Löhrer. *La gerarchia al servizio del popolo cristiano*. W: *La Chiesa del Vaticano II* s. 699-712, zwłaszcza s. 705-706.

²⁷ KK 18: „Ministri enim qui sacra potestate pollent, fratribus suis servient [...]”.

przyszedł, aby Mu służyło, ale aby służyć (por. Mt 20,28; Mk 10,45). Sobór przypomina je biskupom, kapłanom i diakonom²⁸.

To służebne wykonywanie władzy kościelnej w szczególności polega na uznaniu i wspieraniu godności i odpowiedzialności ludzi świeckich oraz na ojcowskim traktowaniu i przyjacielskim podejściu biskupa do kapłanów i diakonów²⁹.

3. Próba określenia władzy kościelnej

Na podstawie przesłanek biblijnych i soborowych uwag na temat władzy kościelnej władzę tę można określić następująco: Władza kościelna jest to przekazane drogą święceń, genetycznie wywodzące się od Chrystusa upoważnienie do autorytatywnych aktów w sferze nauczania, uświęcania i rządzenia ludem Bożym, które stosownie do kanonicznego określenia wykonywane są względem innych na sposób służby.

II. UJĘCIE PRAWNE

Kodeks prawa kanonicznego ujmuje władzę kościelną w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym.

1. Aspekt podmiotowy

Władza kościelna w aspekcie podmiotowym oznacza osoby fizyczne lub kolegalne osoby prawne sprawujące w Kościele w imieniu Chrystusa lub Je-

²⁸ KK 27: „Episcopus, missus a Paterfamilias ad gubernandam familiam suam, ante oculos teneat exemplum Boni Pastoris, qui venit non ministrari sed ministrare”; DK 9: „Presbyteros igitur sic oportet praeesse ut non quae sua sunt quaerentes sed quae Jesu Christi, cum fidelibus laicis operam coniugant et in medio eorum se gerant ad exemplum Magistri, qui inter homines „non venit ministrari, sed ministrare, ed dare animam suam redemptionem pro multis” (przyp. 20, 28); KK 29: „Caritatis et administrationis officiis dediti, meminerint Diaconi moniti Beati Polycarpi: Misericordes seduti, incedentes iuxta veritatem Domini, qui omnium minister factus est”; por. także DB 16; Salij, jw. s. 196.

²⁹ DK 9: „Presbyteri sincere laicorum dignitatem atque propriam, quam laici in missione Ecclesiae habent partem, agnoscant et promoveant”; DB 16: „Episcopi [...] sacerdotes, quippe qui munera et sollicitudinem ipsorum pro parte suscipiant et cura cotidiana tam studiose exercent, peculiari semper caritate amplectantur eosdem ut filios et amicos habentes”.

go zastępców, tj. papieża lub biskupa, określoną władzę, nazywaną w prawie kanonicznym *potestas*.

Ze względu na rodzaj wykonywanej, a więc zaktualizowanej władzy, osoby te dzielą się na podmioty aktywne władzy święceń i podmioty aktywne kościelnej władzy rządzenia. Podmioty aktywne władzy święceń, którymi są tylko osoby fizyczne, KPK nazywa „ministrami” (*ministri*)³⁰. Natomiast na określenie podmiotów aktywnych kościelnej władzy rządzenia używa wyrażenia „autorytet kościelny” (*autoritas ecclesiastica*)³¹.

Wśród podmiotów aktywnych władzy święceń KPK wyróżnia świętych ministrów (*sacri ministri*), czyli duchownych³². Pozostałym wiernym, którzy wykonują władzę święceń, przysługuje nazwa „minister” bez przymiotnika „święty”. Z kolei nazwa „autorytet kościelny” odnosi się zarówno do duchownych, jak i członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz wiernych świeckich, o ile posiadają oni przynajmniej jeden z rodzajów kościelnej władzy rządzenia albo delegację do wykonywania określonych jej aktów³³.

2. Aspekt przedmiotowy

Władza kościelna w aspekcie przedmiotowym oznacza w ogólności władzę zaktualizowaną w Kościele na podstawie prawa Bożego lub kościelnego przez ważne przyjęcie święceń (co się tyczy określonych sakramentów i sakramentaliów oraz nauczania) albo przez powierzenie urzędu kościelnego lub delegację (gdy chodzi o rządzenie w Kościele)³⁴.

a) Podział władzy kościelnej na władzę święceń i jurysdykcji

Biorąc za kryterium sposób aktualizacji i przedmiot, *Kodeks* dzieli ją na władzę święceń (*potestas ordinis*) i władzę rządzenia (*potestas regiminis seu iu-*

³⁰ Por. np. kan. 230 § 3; kan. 946 § 2; kan. 910 § 1-2; kan. 843; kan. 965; kan. 1183 § 3; w zestawieniu X. Ochoa (*Index verborum ac locutionum Codicis iuris canonici*. Roma 1983 s. 255-256) termin „minister” występuje w KPK samodzielnie 44 razy.

³¹ Por. np. kan. 76 § 1; kan. 323 § 1; kan. 682 § 2; kan. 995 § 2.

³² Kan. 207 § 1; kan. 247 § 2; kan. 277 § 1; kan. 762; kan. 836; kan. 840; kan. 843 § 1; kan. 1008; kan. 1079 § 2; kan. 1127 § 1; kan. 1248 § 2.

³³ Por. np. kan. 596 § 2; 1292 § 1.

³⁴ Ż u r o w s k i. *Problem władzy* s. 102.

isdictionis)³⁵. Pierwsza zasadniczo aktualizuje się przez ważne przyjęcie święceń³⁶, druga zaś za pośrednictwem urzędu lub delegacji.

KPK utrzymuje w tym wypadku rozwinięty w XII wieku podział władzy kościelnej³⁷, który w następnych stuleciach używany był powszechnie przez kanonistów i znajdował się także w KPK w 1917 r. (por. kan. 108 i 109)³⁸. Jednakże wprowadza do niego istotną modyfikację. Wiąże się ona z nowym zakwalifikowaniem aktów władzy autorytatywnego i autentycznego nauczania prawd objawionych.

KPK z 1917 r. nie podawał definicji ani władzy święceń, ani władzy rządzenia (jurysdykcji). W nauce prawa do promulgacji KPK z 1983 r. różnie je określano. Powszechnie władza święceń była pojmowana jako upoważnienie do spełniania świętych funkcji³⁹. Niektórzy kanoniści podkreślali, że jest ona władzą do sprawowania publicznego kultu Bożego i administrowania sakramentami świętymi⁴⁰ i sakramentaliami⁴¹. Wyjątek stanowili ci kanoniści i teolodzy, którzy zaliczali do niej władzę nauczania prawd objawionych⁴².

³⁵ Kan. 274 § 1. E. Szafranski. *Podręcznik prawa kanonicznego*. T. 1. Warszawa 1985 s. 238.

³⁶ Żurowski. *Problem władzy* s. 52.

³⁷ K. Mörsdorf. *De sacra potestate*. *Apol* 40:1967 fasc. 1-4 s. 46. Szerzej na temat dwupodziału władzy kościelnej zob. K. Nasilowski. *De distinctione potestatis ordinis et iurisdictionis a primis Ecclesiae saeculis usque ad exeuntem decretistarum periodum*. W: *Ius sacrum*. Klaus Mörsdorf zum. 60. Geburtstag. München 1969 s. 1965-179; A. M. Stickler. *La bipartition de la potestas ecclesiastica en su perspectiva historica*. *IusCan* 15:1975 s. 45-75.

³⁸ P. Lombardia. *Lezioni di diritto canonico. Introduzione, Introduzione costituzionale - Parte generale*. Milano 1985 s. 110.

³⁹ R. Naz. *Le pouvoir d'Ordre*. DDC VI s. 1148; P. Severino, M. Ragazzini. *La potestà nella Chiesa. Quadro storico-giuridico del diritto costituzionale canonico*. Roma 1961 s. 131.

⁴⁰ Por. F. M. Cappello. *Summa Iuris Canonici in usum scholarum concinnata*. Vol. 1. Roma 1928 s. 208; F. Bączkiewicz. *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*. T. 1. Opole 1957 s. 303.

⁴¹ Wernz-Vidal II 49; M. Conte a Coronata. *Institutiones Iuris Canonici*. Vol. 1. Taurini 1928 s. 314; P. Gaspari. *Catechismus Catholicus*. Vaticano 1930 s. 340-342; A. Vermeersch, J. Creusen. *Epitome iuris Canonici*. Vol. 2. Maline-Roma 1934 s. 656; G. Michiels. *De potestate ordinaria et delegata. Commentarius tituli V libri II Codicis Canonici*. Canones 196-210. Parisiis-Tournai-Romae-Neo Eboraci 1964 s. 32.

⁴² „[...] praedicationis ministerium ad ordinem ut est officium esse attribuendum videtur probari posse et inferri ex doctrina Angelici doctoris” (A. Blat. *Commentarium Codicis Iuris Canonici. De magisterio Ecclesiastico*. Romae 1921-1924 n. 216).

„Sacramento Ordinis traditur tum potestas consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sanguinem Domini; tum potestas praeparandi corpus Christi mysticum, seu fideles, ad Eucharistiae receptionem; quod fit praesertim per sacramentorum administrationem, et verbi divini praedicationem” (A. Tanquerey, E. M. Quévastre. *Brevior synopsis theologiae moralis et pastoralis*. Parisiis-Tornaci-Romae 1924 s. 613-614).

Za redukcją władzy nauczania do władzy święceń opowiadał się w swoim czasie, będąc pod wpływem G. F. von Schulte, także F. X. Wernz. Por. G. T. von Schulte. *Lehrbuch des kat-*

Natomiast władzę rządzenia, nazywaną wówczas raczej jurysdykcją kościelną⁴³ lub władzą jurysdykcyjną⁴⁴, określano najczęściej jako publiczną władzę rządzenia wiernymi⁴⁵. Do Soboru Watykańskiego II wielu kanonistów i teologów było zdania, że tak pojęta władza rządzenia zawiera w sobie również władzę nauczania prawd objawionych⁴⁶. Niemniej sporą grupę tworzyli także kanoniści, którzy twierdzili, że władza nauczania jest w części przejawem władzy święceń i w części władzy rządzenia⁴⁷. Niewątpliwie podstaw do tak rozbieżnych opinii dostarczył kanonistom KPK z 1917 r. z powodu niejednolitej terminologii dotyczącej władzy kościelnej. Pewne uporządkowanie w tej dziedzinie przyniósł Sobór Watykański II, który opowiedział się za ontologiczną jednością władzy kościelnej i jej funkcjonalnym trójpodziałem, adekwatnym do trzech zadań głównych Kościoła⁴⁸. W okresie posoborowym K. Morsdorf zakwestionował podstawy teologiczne takiego podziału uzasadniając, że kanoniczny dwupodział władzy kościelnej na władzę święceń i jurysdykcji ma swoją rację w strukturze Kościoła, która suponuje dwa elementy: sakrament i słowo Boże⁴⁹. Przyznawał jednak, że tak jedna, jak i druga

holischen Kirchenrecht. Giessen 1863 s. 150; tenże. *System des allgemeinen katholischen Kirchenrechts*. Giessen 1856 s. 100; F. X. Wernz. *Ius Decretalium*. Vol. 2. Romae 1914 s. 7 (uwaga 21 i 25); P. Severino, M. Ragazzini. *La potestà nella Chiesa. Quadro storico-giuridico del diritto costituzionale canonico*. Roma 1963 s. 119.

⁴³ Por. Wernz-Vidal I 314; Bączkiewicz, jw. s. 413; E. Szafrowski. *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*. T. 1. Warszawa 1976 s. 246.

⁴⁴ Wynikało to z faktu, że KPK z 1917 r. w kan. 196 preferował nazwę „potestas iurisdictionis” przed „potestas regiminis”, KPK z 1983 r. w kan. 129 czyni odwrotnie. Por. Cappello. *Summa Iuris Canonici*. Vol. 1. Ed. 3. Santander 1948 s. 212.

⁴⁵ Por. Wernz-Vidal II 49; Cappello, jw. s. 249; Conte a Coronata, jw. s. 315; Bączkiewicz, jw. s. 413; Szafrowski. *Prawo kanoniczne w okresie odnowy* s. 246.

⁴⁶ Por. Wernz-Vidal II 52-54; G. Cocchi. *Commentarium in Codicem Iuris Canonici. De Magisterio Ecclesiastico*. Taurini 1925 n. 1; B. Ojetti. *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*. Vol. 1. Romae 1931 s. 155; Vermeersch, Creusen, jw. s. 656; M. Conte e Coronata. *Institutiones Iuris Canonici*. Vol. 2. Taurini-Romae 1951 s. 9; E. Eichmann, K. Morsdorf. *Lehrbuch des kan. Kirchenrechts*. Bd. 1. Paderborn 1954 s. 28 n.; Michiels, jw. s. 32; Severino, Ragazzini, jw. s. 114.

⁴⁷ Wernz-Vidal II 53; L. M. de Barnardis. *Le due potestà e le due gerarchie della Chiesa*. Genova 1946 s. 20; por. Severino, Ragazzini, jw. s. 120.

⁴⁸ Zob. KK 21; DE 2; DB 2, 30; DA 2.

⁴⁹ „Haec doctrina de triplici munere neque in Sacra Scriptura neque in scriptis Patrum invenitur, sed a Joanne Calvino primum proposita medio saeculo XVII demum a theologis Lutheranis recipitur” (K. Morsdorf. *De sacra potestate*. Apol 40:1967 fasc. 1-4 s. 47);

„Distinctio inter potestatem tum ordinis tum iurisdictionis adnumerari debet elementis, quae pro constitutione Ecclesiae sunt fundamentalia” (K. Morsdorf. *Munus regendi et potestas iurisdictionis*. W: *Acta Conventus internationalis canonistarum*. Roma 1968, Citta del Vaticano 1970 s. 206); por. także tenże. *Zur Grundlegung des Rechts der Kirche*. MThZ 3:1952 s. 329 n.; E. Corecco. *Natur und Struktur der „sacra potestas” in der kanonistischen Doktrin und im neuen C.I.C.*. AKKR 153:1984 z. 3 s. 362 n.

władza ma własną relację do każdego z trzech zadań Kościoła⁵⁰. Równocześnie inni kanoniści zwracali uwagę, że zadanie nauczania przewyższa swym zakresem władzę rządzenia, która odnosi się tylko do wiernych⁵¹. Pośrednio sugerowali oni, że władzy z nim związanej nie można traktować jako przejawu władzy rządzenia.

KPK z 1983 r., podobnie jak KPK z 1917 r., wstrzymuje się od podania definicji zarówno władzy święceń, jak i władzy rządzenia. Mogłoby się więc wydawać, że kwestia przynależności władzy nauczania do jednej z nich lub w części do obu pozostaje nadal otwarta, gdyby nie fakt, że prawodawca kościelny uściślił w obowiązującym KPK terminologię związaną z władzą kościelną. Wszędzie tam mianowicie, gdzie chodzi mu o władzę święceń, a ściślej mówiąc — o uprawnienie do jej wykonywania, w KPK występuje słowo *facultas* (upoważnienie)⁵². Tam zaś, gdzie mówi o władzy rządzenia i o jej wykonywaniu, używa słowa *iurisdictio* (jurysdykcja)⁵³. Tę intencję prawodawcy szczególnie potwierdza wprowadzenie do KPK w materii sakramentu pokuty zamiast wyrażenia *iurisdictio* terminu *facultas* (por. kan. 872 KPK z 1917 r. i kan. 966 § 1 KPK z 1983 r.). Także w kan. 764 obowiązującego KPK stwierdza się, że „z zachowaniem przepisu kan. 765 prezbiterzy i diakoni posiadają wszędzie upoważnienie do przepowiadania za domyślną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że to upoważnienie zostało ograniczone lub odwołane przez kompetentnego ordynariusza, albo na podstawie prawa partykularnego wymagane jest wyraźne zezwolenie”⁵⁴. To znaczy, że to upoważnienie do przepowiadania odnosi się do władzy święceń. Innymi słowy — z treści

⁵⁰ „Utraque potestas propriam habet relationem ad tria munera, quia et potestas ordinis sacra ordinatione collata, et potestas iurisdictionis missione canonica tradita, suo quoque modo suas habet partes in fungentibus muneribus Ecclesiae sanctificandi, docendi et regendi. Potestas ordinis et potestas iurisdictionis duo elementa complementario unices potestatis sacrae sunt, quam Jesus Christus Ecclesiae suae tradidet” (Mörsdorf. *De sacra potestate* s. 57); tenże. *Munus regendi et potestas iurisdictionis* s. 211.

⁵¹ J. Lecuyer. *Il triplice ufficio del vescovo*. W: *La Chiesa del Vaticano II* s. 855; A. Montan. *La funzione di insegnare della Chiesa*. W: *La nuova normativa canonica*. Brescia 1983 s. 135 n.

⁵² Por. kan. 543 § 1; kan. 882, 883; kan. 966 oraz kan. 1111 § 1; tym niemniej prawodawca kodeksowy używa wyrażenia „*facultas*” także w znaczeniu ogólnym na określenie jakiegokolwiek uprawnienia. Por. kan. 174 § 1; kan. 265, 364 n. 8; kan. 409 § 2; kan. 667 § 4; kan. 697 § 2. W żadnym jednak z tych wypadków nie oznacza ono upoważnienia do wykonywania władzy święceń lub rządzenia.

⁵³ Por. kan. 1417 § 2; kan. 1469 § 1; kan. 1512 n. 3. W każdym z tych wypadków chodzi o wykonywanie władzy sądowej.

⁵⁴ „Can. 764 — Salvo praescripto can. 765, facultate ubique praedicandi, de consensu saltem praesumpto rectoris ecclesiae exercenda, gaudent presbyteri et diaconi, visi ab Ordinario competenti eadem facultas restricta fuerit aut rubiata, aut lege particulari licentia expressa requiratur”. Oficjalne tłumaczenie tego kanonu na język polski (zob. *Kodeks prawa kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu. Poznań 1984 s. 333) budzi zastrzeżenia, ponieważ wyrażenia „*facultas*” nie można tłumaczyć przez słowo „władza”.

kan. 764 wynika, że akty autorytatywnego przepowiadania słowa Bożego prawodawca uznaje za akty władzy święceń. Należy podkreślić, że jest to zmiana o charakterze doktrynalnym⁵⁵. W konsekwencji trzeba też uznać, że według obowiązującego KPK władza święceń oznacza otrzymane w drodze święceń, proporcjonalne do ich stopnia, tj. diakonatu, prezbiteratu i episkopatu, upoważnienie ze strony Chrystusa do sprawowania znaków sakramentalnych, sakramentaliów i autorytatywnego nauczania prawd objawionych w służbie ludowi Bożemu. Tak pojęta władza (jako upoważnienie do wykonywania określonych czynności) nie ma nic wspólnego z zarządzaniem lub rozkazywaniem. Dlatego nie jest ona władzą w znaczeniu technicznym⁵⁶. Ze względu na skutki, jakie wywołują różne akty władzy święceń, można ją podzielić na władzę sakramentalną i pozasakramentalną. W nauce prawa sakramentalną władzę święceń określa się jako władzę udzieloną przez sakrament kapłaństwa, która jest wykonywana na sposób sakramentalny ze skutkami sakramentalnymi, niezatartym charakterem i łaską sakramentalną, *ex opere operato*⁵⁷.

Pozasakramentalną władzę święceń można określić jako otrzymane za pośrednictwem święcenia diakonatu, prezbiteratu lub episkopatu uprawnienie ze strony Chrystusa do sprawowania sakramentaliów i nauczania prawd objawionych, które jest wykonywane na sposób niesakramentalny i ze skutkiem

⁵⁵ W pierwszych komentarzach do kan. 764 z 1983 r. podkreśla się, że upoważnienie do głoszenia słowa Bożego dają same święcenia: B. David (*Les „ministres” de la prédication*. CDE 1984 nr 3 s. 127): „[...] par l'Ordination est donnée la faculté de prêcher [...]”; I. A. Cordien (*The teaching office of the Church*. W: *The Code of Canon Law: a text and commentary*. New York-Mahwah 1985 s. 551): „Those who share the sacrament of orders with bishops, namely presbyters and deacons, are here granted by the law itself the «faculty» of preaching anywhere in the world. The faculty is given them by the general law of the Church in virtue of their sacramental ordination, and not because of an appointment to an office”; W. Góralski (*Nauczycielskie zadanie Kościoła*. W: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. 3. Lublin 1986 s. 20): „Kapłani mocą swoich święceń są (przecież) przeznaczeni do przepowiadania Ewangelii i tym samym uzyskują już wówczas upoważnienie do głoszenia orędzia Ewangelii”. Z tego typu sformułowań wynika, że przepowiadanie słowa Bożego jest aktem władzy święceń, ponieważ władza rządzenia aktualizuje się dopiero przez powierzenie urzędu lub delegację. Na takie zaszeregowanie przepowiadania wskazuje również przyznana mu cecha powszechności, która jest właściwa tylko dla władzy święceń. Por. Mörsdorf (*Mimus regendi et potestas iurisdictionis* s. 210): „Potestas enim ordinis ita cum persona ordinati coniuncta est, ut in Ecclesia valide exerceri possit (e.g. in celebratione S. Eucharistiae) natura sua potestas ordinis universalis est. At efficatio potestatis — excepta sola potestate Summi Pontificis et Collegii Episcoporum — limitatur ratione territorii aut personarum, ita ut formentur communitates Ecclesiae particulares, quae ad populum Dei posandum necessariae sunt”.

⁵⁶ „La potestà d'ordine non può dirsi un potere in senso tecnico” (C. Cardia. *Il governo della Chiesa*. Bologna 1984 s. 21).

⁵⁷ „Quant à la définition du pouvoir sacramentel, il reste vrai que seul est strictement sacramentel le pouvoir conféré par le sacrement de l'Ordre exercé sacramentellement avec un effet sacramentel, caractère indélébile et grace sacramentelle, ex opere operato” (Beyer, jw. s. 65).

niesakramentalnym, łaską pozasakramentalną *ex opere operato* wypadku słowa Bożego i *ex opere operantis Ecclesiae* w wypadku sakramentaliów.

Z ekskluzywnej treści kan. 882, 900, 965, 1003 § 1 i kan. 1012 KPK wynika, że władza sakramentalna otrzymana przez święcenia kapłańskie nie może być delegowana ani diakonom, ani osobom świeckim (laikom). Może zaś być delegowane upoważnienie do wykonywania niesakramentalnej władzy święceń, co potwierdza odnośnie do sakramentaliów ogólnie — kan. 1168 KPK, do błogosławienia związków małżeńskich — kan. 1111 § 1 i do przepowiadania słowa Bożego — kan. 766 KPK.

Należy także zaznaczyć, że w myśl kan. 292 władza święceń nie ustaje nawet z utratą stanu kapłańskiego. W takim wypadku wyświęcony nie może godziwie wykonywać władzy święceń z wyjątkiem uwalniania od wszelkich cenzur i grzechów penitentów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci (kan. 976).

KPK wprowadza także pod wpływem nauki Soboru Watykańskiego II zmiany w dotychczasowej koncepcji kościelnej władzy rządzenia. Ich uświadomienie sobie warunkuje — rzecz jasna — prawidłowe określenie tej władzy. Przede wszystkim więc w kan. 129 § 1 KPK prawodawca postanawia, że do władzy jurysdykcyjnej zdolni są ci, którzy mają święcenia. Z kolei w paragrafie drugim tego kanonu stwierdza się, że w wykonywaniu tej władzy, zgodnie z przepisami prawa, mogą uczestniczyć wierni świeccy⁵⁸. W związku z tym — pominąwszy fakt, że § 2 wspomnianego kanonu jest *novum* w KPK⁵⁹ — sformułowanie tego kanonu rodzi pytanie: Jaka zachodzi różnica między zdolnością duchownych do kościelnej władzy rządzenia i możliwością wykonywania tej władzy przez wiernych świeckich? W odpowiedzi na nie należy stwierdzić, że zdolność duchownych do kościelnej władzy rządzenia oznacza według KPK wyłączną predyspozycję do wykonywania zwyczajnej władzy rządzenia, czyli tej, która związana jest z urzędem kościelnym, lub — inaczej mówiąc — aktualizuje się przez powierzenie urzędu kościelnego (kan. 131 § 1). Prawodawca kościelny postanawia bowiem w kan. 274 § 1, że tylko duchowni mogą otrzymać urzędy, do wykonywania których wymagana jest władza święceń lub kościelna władza rządzenia⁶⁰. Wierni świeccy nie są zdolni do otrzymania tego rodzaju urzędów nie dlatego, że należą do innego stanu, ale dlatego, że nie są zdolni do władzy zwyczajnej, ponieważ z braku

⁵⁸ „Can. 129 — § 1. Potestas regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestatis iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt qui ordine sacro sunt insigniti. § 2. In exercitio eiusdem potestatis, christifideles laici ad normam iuris cooperari possunt”.

⁵⁹ Por. kan. 196 KPK z 1917 r. Na możliwość powoływania wiernych świeckich do współudziału w wykonywaniu władzy rządzenia zwrócił uwagę Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele (nr 33).

⁶⁰ „Can. 274 — § 1. Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici”.

święceń nie mają żadnej władzy kościelnej, która mogłaby się zaktualizować za pośrednictwem urzędu kościelnego. Dopuszczona więc przez prawodawcę w kan. 129 § 2 możliwość udziału w wykonywaniu władzy rządzenia przez wiernych świeckich może być rozumiana wyłącznie jako możliwość otrzymania i wykonywania delegowanej władzy rządzenia. W relacji do urzędów kościelnych oznacza to, że z chwilą otrzymania, zgodnie z przepisami, prawa delegacji do określonych aktów rządzenia (analogicznie sprawa przedstawia się z delegacją do określonych aktów władzy święceń) wierny świecki staje się zdolny do otrzymania urzędu, który wymaga wykonywania aktów władzy objętej delegacją, np. wierny świecki może pełnić urząd sędziego kościelnego jako członek kolegium sędziowskiego⁶¹.

W kwestii aktualizacji władzy zwyczajnej obowiązujący KPK podtrzymuje zasadę przyjętą w KPK z 1917 r. (kan. 197 § 1), że ważne przyjęcie święceń nie aktualizuje władzy rządzenia, lecz jej aktualizacja dokonuje się przez powierzenie urzędu (przez prowinę kanoniczną). Dlatego kan. 131 § 2 potwierdza prawo wcześniejsze, deklarując, że władza zwyczajna związana jest z urzędem *ipso iure*. Prawo to (*ius*) może być rozumiane jako prawo Boże, jak w wypadku urzędu papieża i biskupa, albo jako prawo kościelne, gdy chodzi o niższe urzędy wymagające władzy rządzenia⁶².

Wcześniejsze spostrzeżenia na temat władzy kościelnej i poczynione w tym punkcie uwagi upoważniają do następującego określenia władzy rządzenia: kościelna władza rządzenia jest to wywodzące się od Chrystusa upoważnienie do kierowania i określania działalności wiernych, z poszanowaniem ich wolności, aktualizujące się przez powierzenie urzędu kościelnego lub przez delegację, wykonywane w imieniu Chrystusa lub Jego zastępcy.

Według kan. 130 *Kodeksu* tak pojmowana władza rządzenia wykonywana jest zasadniczo w zakresie zewnętrznym, czyli wobec społeczności kościelnej. Niekiedy jednak wykonuje się ją w zakresie wewnętrznym, czyli pod osłoną tajemnicy sakramentalnej lub pozasakramentalnej, tj. podczas spowiedzi lub poza nią. W kanonie tym prawodawca zwraca uwagę, że akty władzy rządzenia dokonane w zakresie zewnętrznym wywołują te same skutki również w zakresie wewnętrznym. Akty zaś władzy rządzenia dokonane w zakresie wewnętrznym wywierają skutki w zakresie zewnętrznym tylko w wypadkach

⁶¹ Kan. 1421 § 2; „Il risultato è comunque che gli autori ammettono che il Sommo Pontefice, in forza dei suoi poteri di vicario di Cristo, e lui solo, può dare anche ai laici, donne comprese, il potere, non ordinario ma delegato di governo ecclesiastico [...]” (A. M. Stickler. *La „potestas regiminis”. Visione teologica. W: Il nuovo Codice di diritto canonico. Novità, motivazione e significato.* Roma 1983 s. 71-72). „D'altra parte, nell'applicazione al caso del giudice laico il testo degli schemi ultimi (cann. 1373 § 2 e 1421 § 2) e anche il testo definitivo (can. 1421 § 2) del Codice, mentre permette di parlare di un potere solo delegato, oltrepassa la dottrina tradizionale che riservava l'eccezione al Romano Pontefice, in quanto dà la facoltà anche alle Conferenze episcopali” (tamże s. 72).

⁶² Stickler, jw. s. 71.

przewidzianych prawem, np. dyspensa udzielona w zakresie wewnętrznym pozasakramentalnym od małżeńskiej przeszkody tajnej (kan. 1082)⁶³.

Kodeks prawa kanonicznego kościelną władzę rządzenia dzieli ze względu na sposób aktualizacji i ze względu na cel bliższy.

Według pierwszego z wymienionych kryteriów kościelna władza rządzenia dzieli się na zwyczajną i delegowaną. Władza rządzenia jest zwyczajna (*ordinaria*), jeżeli mocą samego prawa jest złączona z urzędem; jest delegowana (*delegata*), jeżeli została udzielona osobie nie za pośrednictwem urzędu (kan. 131 § 1). Władza zwyczajna dzieli się następnie ze względu na charakter urzędu, z którym jest związana, na władzę własną (*propria*) i zastępczą (*vicaria*)⁶⁴. Władza jest własna, gdy posiadany urząd uprawnia autorytet kościelny do jej wykonywania we własnym imieniu, np. biskupa diecezjalnego⁶⁵. Natomiast władza zastępcza ma miejsce, gdy związana jest z urzędem, który wykonywany jest w imieniu innego autorytetu kościelnego, np. władza związana z urzędem wikariusza generalnego⁶⁶.

Władza delegowana nie dzieli się i zawsze jest wykonywana w imieniu kościelnego autorytetu delegującego⁶⁷.

Według celu bliższego KPK kościelną władzę rządzenia dzieli na władzę prawodawczą (*legislativa*), władzę wykonawczą, czyli administracyjną (*executiva seu administrativa*), i władzę sądową (*iudicialis*). Należy podkreślić, że podział ten, podany w kan. 135 § 1, ma szerokie zastosowanie w praktyce kościelnej. Chociaż przypomina on podział władzy stosowany w społecznościach państwowych⁶⁸, nie można go z nim utożsamiać, ponieważ kościelna władza rządzenia ma charakter unitarny, tzn. całą lub — inaczej mówiąc — pełną władzę rządzenia w całym Kościele posiada papież i kolegium biskupów (kan. 332; 336), a w diecezji — biskup diecezjalny (kan. 381 § 1).

⁶³ T. Pawluk. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Zagadnienia wstępne i normy ogólne*. Olsztyn 1985 s. 293.

⁶⁴ Kan. 131 § 1; por. Michiels, jw. s. 133.

⁶⁵ Kan. 331; 333 § 1; 381 § 1; 515 § 1; kan. 519. „Quamquam omnis potestas non episcopalis, theologice participata sit, verumtamen propria est quando ius officium «autonomum», seu non idem cum alio officio constituit, v.g. Officia in dioecesis (parochi, rectoris seminarii, etc.)” (por. Urrutia. *De normis generalibus* s. 91-92); Szaftrowski. *Podręcznik prawa kanonicznego* t. 2 s. 13, 198-199.

⁶⁶ Kan. 475 § 1: „Le pouvoir du Vicaire général ou épiscopal est «ordinaire», mais vicarial, parce qu'il l'exerce au nom d'un autre” (R. Paraliu. *Guide pratique du code de droit canonique. Notes pastorales*. Bourges 1985 s. 70).

⁶⁷ „W historii prawa kanonicznego pojęcie władzy delegowanej zawierało w sobie znaczenie wykonywania jej w imieniu delegującego” (Żurowski. *Problem władzy* s. 102).

⁶⁸ Na temat zasady jedności i podziału władzy w społecznościach państwowych zob. J. Krukowski. *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*. Lublin 1985 s. 40-44.

III. PODZIAŁ WŁADZY KOŚCIELNEJ NA WŁADZĘ NAUCZANIA, UŚWIECANIA I RZĄDZENIA

Kodeks prawa kanonicznego ani razu nie wzmiankuje wyraźnie o podziale władzy kościelnej na władzę nauczania, uświęcania i rządzenia, chociaż kilkakrotnie wymienia trzy główne zadania Kościoła⁶⁹. Brak więc w KPK formalnych podstaw do przyjmowania takiego podziału.

Podział władzy kościelnej na władzę nauczania, uświęcania i rządzenia występuje jednak od dawna w nauczaniu Kościoła. Znajdujemy go w encyklice Piusa XII *Mystici corporis* z 29 VII 1943 r.⁷⁰ i w dekretach Soboru Watykańskiego II⁷¹. Dla wyraźniejszego ukazania związku władzy kościelnej z zadaniami kościelnymi posługiwali się nim zarówno kanoniści z okresu przedsoborowego⁷², jak i autorzy piszący na temat władzy kościelnej po Soborze Watykańskim II⁷³. Z tych samych względów korzystają z niego kanoniści piszący po promulgacji KPK z 1983 r. Za podstawę trójpodziału władzy kościelnej przyjmują jej adekwatność do trzech głównych zadań Kościoła⁷⁴.

J. Krukowski trafnie zauważa, że ten podział władzy nie jest dostatecznie rozłączny, bo władza rządzenia służy jednocześnie uświęcaniu ludzi, a nauczanie i szafowanie środkami uświęcania jest jednocześnie autorytatywne⁷⁵. Z prawniczego punktu widzenia jest też trudny do stosowania w porządku kanonicznym, ponieważ władza rządzenia z dwupodziału władzy kościelnej, czyli jurysdykcja, nie pokrywa się z władzą rządzenia z trójpodziału władzy kościelnej. Ze swej natury bowiem jurysdykcja odnosi się do każdego z trzech głównych zadań Kościoła.

⁶⁹ Por. kan. 204 § 1; kan. 375 § 2; kan. 519; kan. 1008.

⁷⁰ „[...] iuridica enim, quam vocant Ecclesiae missio, ac docendi gubernandi sacramentaque potestas [...]” (AAS 35:1943 s. 207). „[...] triplicam potestatem Apostolis eorumque successoribus imperiit docendi nemque, regendi, ad sanctitudinem ducendi homines: quam quidem potestatem peculiariibus praeceptis, iuribus officiisque praefinitum, primariam legem statuit totius Ecclesiae” (tamże s. 209).

⁷¹ DB 2; DA 2; Lécuyer. *L'Episcopat* s. 723; tenże. *Il triplice ufficio* s. 852.

⁷² Por. G. Philip. *Kirchenrecht*. Graz 1955 s. 32; P. Hinschius. *System des katholischen Kirchenrecht mit besonder Rücksicht uuss Deutschland*. Graz 1869 s. 163; A. Perathoner. *Das kirchliche Gesetzbuch*. Bressanone 1931 s. 287; G. van Noort. *Tractatus de Ecclesia Christi*. Hilversum 1932 s. 26; J. Fuchs. *Magisterium, Ministerium, Regimen. Vom Ursprung einer ekklesiologischen Trilogie*. Bonn 1941 s. 15, 36; F. Claeys-Bouuaert. *Magistere ecclésiastique*. DDCT VI col. 695; Severino, Ragazzini, jw. s. 77 n.

⁷³ Por. S. Lariccia. *La potestà di giurisdizione e di magistero della Chiesa cattolica nell'ordinamento italiano*. „Archivio giuridico” 44:1968 s. 269-308; L. Vella Sanchez. „De magisterio Ecclesiastico” in *diritto canonico*. „Concilium” 12:1976 nr 10 s. 138-154.

⁷⁴ Por. A. Prieto. *Questiones fundamentales*. W: *Nuevo derecho canonico*. Manuel Universitario. Madrid 1983 s. 57 n.; Żurowski. *Problem władzy* s. 41.

⁷⁵ Krukowski, jw. s. 44.

*

Przeprowadzona analiza przesłanek biblijnych na temat władzy, dokumentów soborowych i odnośnych kanonów KPK z 1983 r. wykazuje, że obowiązujący *Kodeks prawa kanonicznego* zajął w tej kwestii wyważone stanowisko. Prawodawca kościelny odszedł w nim od nazbyt imperatywnego jej rozumienia, które dominowało w teologii i kanonistyce przed Soborem Watykańskim II, i nie uległ tendencjom posoborowym, które chciały sprowadzić ją wyłącznie do pojęcia służby.